

नेपाल सरकार
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय

सवारी साधनहरुलाई प्रविधि जडित, स्वस्थ, सुरक्षित, मर्यादित र यात्रीमैत्री बनाउने
सम्बन्धी निर्देशिका, २०८२ (मस्यौदा)

बैशाख, २०८३
काठमाडौं, नेपाल

सवारी साधनहरूलाई प्रविधि जडित, स्वस्थ, सुरक्षित, मर्यादित र यात्रीमैत्री बनाउने सम्बन्धी निर्देशिका, २०८२

प्रस्तावना : मुलुकमा सञ्चालन हुने सार्वजनिक, मालबाहक तथा अन्य सवारी साधनहरूमा नवीन प्रविधि र उपकरणहरूको जडान गरी यस क्षेत्रमा हुने गरेका स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिम, अनियमितता, दुर्व्यवहार, दुर्घटनाको नियन्त्रण र न्यूनिकरण गर्दै यातायात क्षेत्रलाई थप सुरक्षित, व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन आवश्यक भएकोले,-

सवारी तथा यातायात नियमावली, २०५४ को नियम ६२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी विभागले यो निर्देशिका बनाई लागु गरेको छ।

परच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस निर्देशिकाको नाम “सवारी साधनहरूलाई प्रविधि जडित, स्वस्थ, सुरक्षित, मर्यादित र यात्रीमैत्री बनाउने सम्बन्धी निर्देशिका, २०८२” रहेको छ।
(२) यो निर्देशिका नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुनेछ।
२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,-
 - (क) “अनलाइन टाइम कार्ड प्रणाली” भन्नाले डिजिटल माध्यमबाट सवारी साधनको चेकपोष्ट प्रवेश तथा निर्गमन समय दर्ता गरी स्वचालित रूपमा यात्रा समय गणना गर्ने प्रणाली सम्झनु पर्दछ।
 - (ख) “ऐन” भन्नाले सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ सम्झनु पर्छ।
 - (ग) “कार्यालय” भन्नाले विभाग मातहतका सवारी परीक्षण कार्यालय सम्झनु पर्दछ।
 - (घ) “चालक” भन्नाले सवारी चालक अनुमति पत्र प्राप्त व्यक्ति सम्झनु पर्दछ।
 - (ङ) “चेकपोष्ट” भन्नाले सार्वजनिक सवारी साधनको अनुगमन, जाँच तथा टाइम कार्ड प्रमाणीकरणका लागि तोकिएको स्थान सम्झनु पर्दछ।
 - (च) “जि.पि.एस.” भन्नाले सवारीमा प्रयोग गरिने पृथ्वी वरिपरि घुम्ने उपग्रह (Satellite) हरूको प्रयोग गरेर कुनै पनि वस्तु वा व्यक्तिको स्थान (Location) पत्ता लगाउने वैश्विक (Global) स्थान निर्धारण गर्ने प्रणाली सम्झनु पर्दछ।
 - (छ) “टाइम कार्ड” भन्नाले कुनै सार्वजनिक सवारी साधनले एक चेकपोष्टबाट अर्को चेकपोष्टसम्म यात्रा गर्नुपर्ने न्यूनतम समय उल्लेख गरिएको प्रमाणपत्र वा डिजिटल अभिलेख सम्झनु पर्दछ।
 - (ज) “नियमावली” भन्नाले सवारी तथा यातायात व्यवस्था नियमावली, २०५४ सम्झनु पर्दछ।

- (झ) “परिचालक” भन्नाले ऐनको दफा ६७ बमोजिम परिचालक अनुमति पत्र प्राप्त व्यक्ति सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले सो सवारीमा काम गर्ने अन्य चेकर र हेल्परलाई समेत जनाउँछ।
- (ञ) “मन्त्रालय” भन्नाले भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ।
- (ट) “महानिर्देशक” भन्नाले यातायात व्यवस्था विभागको महानिर्देशकलाई सम्झनु पर्दछ।
- (ठ) “मालवाहक सवारी” भन्नाले मालसामान ओसारपसार गर्ने काममा प्रयोग गरिने सार्वजनिक सवारी सम्झनु पर्दछ।
- (ड) “यातायात निरीक्षक” भन्नाले ऐनको दफा १५७ बमोजिम नियुक्त अधिकारी सम्झनु पर्दछ।
- (ढ) “यात्री” भन्नाले सार्वजनिक सवारीबाट भाडा तिरेर यात्रा गर्ने व्यक्ति सम्झनु पर्दछ।
- (ण) “विभाग” भन्नाले यातायात व्यवस्था विभाग सम्झनु पर्दछ।
- (त) “संस्था” भन्नाले सम्बन्धित निकायमा दर्ता भएको संघ वा संस्था सम्झनु पर्दछ।
- (थ) “सवारी धनी” भन्नाले सवारी दर्ताको प्रमाणपत्रमा सो सवारीको धनी भनी लेखिएको व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा अन्य कुनै सङ्गठित संस्था सम्झनु पर्दछ।
- (द) “सवारी” भन्नाले यान्त्रिक शक्तिबाट चल्ने साधन सम्झनु पर्दछ।
- (ध) “सि.सि.टि.भी. (CCTV)” भन्नाले सवारीको सुरक्षा र निगरानीका लागि सवारी साधनमा जडान गरिएका क्यामेरा र रेकर्डिङ प्रणाली सम्झनु पर्दछ। सो शब्दले सार्वजनिक सवारी र यात्रीको सुरक्षाका लागि ड्राइभर र यात्रीहरूको गतिविधि, दुर्घटना अन्य घटनाहरूको रेकर्ड गर्ने प्रणाली समेत सम्झनु पर्दछ।

परिच्छेद-२

प्रविधिमा आधारित सवारी व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

३. जि.पि.एस. (GPS) जडान सम्बन्धमा : (१) सार्वजनिक सवारी धनीले आफ्नो सवारी साधनमा अनिवार्य जि.पि.एस. प्रणाली (GPS) उपकरण जडान गर्नु पर्नेछ।
- (२) उपदफा (१) मा उल्लेख गरिएको उपकरणको सुरक्षा गर्नु सवारी चालक र परिचालकसमेतको दायित्व हुनेछ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरण जडानका लागि विभागले आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरणको व्यवस्थित सञ्चालन तथा निगरानीका लागि विभागले नियन्त्रण केन्द्र (Control Room) सहितको प्रणाली तयार गर्नुपर्नेछ। सो प्रणालीमा उपदफा (१) मा उल्लिखित उपकरणको विवरण, उपकरणबाट सिर्जना हुने तथ्याङ्क उपलब्ध हुने व्यवस्थासमेत गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको प्रणालीमा सूचना, तथ्याङ्क तथा विवरण हरेक जि.पि.एस. जडान गर्ने व्यवस्थापक वा सवारी धनीले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरण चुस्त दुरुस्त राख्ने दायित्व सवारी चालक, परिचालक तथा सवारी धनीको हुनेछ। सो उपकरण चुस्त दुरुस्त रहे नरहेको जाँच गर्ने जिम्मेवारी कार्यालयको हुनेछ।

(७) उपदफा (१) बमोजिम जडान गरिने उपकरणमा अनिवार्यरूपमा भौगोलिक सीमाङ्कन (Geo-fencing), अति वेग वा गति (Over speed) चेतावनी प्रणाली, इग्निशन अन वा अफ (Ignition on or off) चेतावनी प्रणाली र ऐतिहासिक मार्ग वा बाटो पुनरावलोकन (Historical Route Playback) हुने व्यवस्था समावेश गर्नु पर्नेछ।

४. **सि.सि.टि.भि. (CCTV) जडान सम्बन्धमा :** (१) हरेक सार्वजनिक सवारी साधनमा दुई वा सो भन्दा बढी सि.सि.टि.भि. (CCTV) अनिवार्य रूपमा जडान गर्नु पर्नेछ र सो जडान गर्ने दायित्व सम्बन्धित सवारीको सवारी धनीको हुनेछ।

तर ट्याक्सीको हकमा सि.सि.टि.भि. (CCTV) अनिवार्य जडान गर्न बाध्य हुने छैन।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेख गरिएको उपकरणको सुरक्षा गर्नु सवारी चालक र परिचालकसमेतको दायित्व हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको सि.सि.टि.भि. (CCTV) जडानका लागि व्यवस्थापक वा सवारी धनीले माग गरेमा विभागले आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम सवारी साधनमा जडित सि.सि.टि.भि. (CCTV) को तथ्याङ्क (Data) कम्तीमा तीन महिनासम्मको सुरक्षित राख्नु पर्ने दायित्व सवारी व्यवस्थापक, सवारी धनी वा चालकको हुनेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरण सवारी साधनभित्रको सम्पूर्ण गतिविधि अभिलेखित (Record) हुने गरी जडान गरेको हुनु पर्नेछ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरण जडान भएको सूचना सवारी यात्री सबैले देख्ने गरी टाँस गर्नु पर्नेछ।

(७) यातायात सेवा नियमन र व्यवस्थापन गर्ने निकायले उपदफा (१) बमोजिमको उपकरणमा अभिलेख भएको सूचना, जानकारी तथा विवरण माग गरेमा सम्बन्धित व्यवस्थापक वा सवारी धनीले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(८) उपदफा (१) बमोजिम जडान हुने उपकरणले सार्वजनिक सवारी साधनभित्र यात्रीको संख्या गणना (Head Counting), यात्रीको अनुहार पहिचान (Face Recognition) गर्न सक्ने कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) प्रविधिमा आधारित हुनु पर्नेछ।

(९) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरणले चालकको व्यवहारजन्य जोखिम, थकान वा असवाधानीजन्य गतिविधि पहिचान गरी दूर्घटना रोकथाममा सहयोग पुग्ने गरी व्यवहार विश्लेषण (Behavior Analytics) तथा आक्रामक ड्राइभिङ (Aggressive Driving) पहिचान गर्ने क्षमतासमेत हुनु पर्नेछ।

(१०) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरणमार्फत् सङ्कलन तथा अभिलेखन भएको सूचना तथा तथ्याङ्क कन्ट्रोल रुममा पठाई वास्तविक समयमा हुनु पर्ने निगरानी, तथ्याङ्क विश्लेषण र आकस्मिक प्रतिक्रिया सुनिश्चित गर्न गराउन ठुला यात्रुवाहक सार्वजनिक सवारी साधनहरूमा (वाईफाई) Wi-Fi Hotspot को व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद-३

विधुतीय प्रणालीमैत्री सवारी व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

५. अनलाइन टिकट र अनलाईन भुक्तानी सम्बन्धमा : (१) विभागबाट स्वीकृत “मध्यम तथा लामो दुरीमा सञ्चालित यात्री वाहक सार्वजनिक यातायात सेवाको अनलाइन टिकट खरीद बिक्री निर्देशिका, २०७७” बमोजिम मध्यम तथा लामो दुरीमा सञ्चालन हुने यातायात सेवा र छोटो दुरीमा वा स्थानीय यातायात सेवा दिने व्यवस्थापक वा सवारी धनीले अनिवार्य रूपमा टिकट खरीद बिक्रीको लागि यात्री प्रयोगकर्ता मोबाइल एप र सञ्चालक ड्यासबोर्ड दुवैमा नेपाली र अंग्रेजी भाषासहित प्रयोगकर्ता इन्टरफेस (User Interface) सहितको अनलाईन टिकट खरीद बिक्री प्रणालीको व्यवस्था सम्बन्धित व्यवस्थापक वा सवारी धनीले गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनलाईन प्रणालीबाट खरीद भएका टिकटका सम्बन्धमा हरेक सवारी धनीले यातायात सेवा बापतको भुक्तानीका लागि नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त पेमेन्ट गेट वे वा क्विक रेस्पन्स कोड (Q.R. Code) को प्रयोगमार्फत् अनलाईन भुक्तानी प्रणालीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अनलाइन सेवा सुचारु गर्न सवारी धनी वा व्यवसायीले माग गरेमा विभागले प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(४) भुक्तानीका लागि प्रयोग हुने क्यूआर कोड (Q.R. Code) र गेट वे (Gate Way) प्रणालीमा सेवा ग्राहीलाई अतिरिक्त शुल्क लगाउन पाइने छैन।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको सेवाका लागि हरेक सवारी धनीले भुक्तानीको सरल प्रक्रिया खुल्ने विवरण भएको क्यूआर कोड (Q.R. Code) तयार गरी यात्रीहरूले देख्ने स्थानमा टाँस्नु पर्नेछ।

(६) यस दफा बमोजिमको अनलाईन टिकट प्रणालीको फ्लो चार्ट अनुसूचीमा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(७) उपदफा (१) बमोजिमको प्रणालीसँगै तत्काल टिकट प्रिन्ट, क्यूआर कोड (Q.R. Code), ट्याप एण्ड पे (Tap and Pay) तथा नगद भुक्तानी लगायतका विकल्प प्रदान गर्न सक्ने बिक्री बिन्दु (Point of Sale: POS) उपकरण हरेक सवारी धनीहरूले अनिवार्यरूपमा जडान गरेको हुनु पर्नेछ।

(८) उपदफा (१) मा उल्लिखित प्रणाली सञ्चालनका लागि बहु-मोडल यातायात एकीकरण (Multi-model Transport Integration) जस्तै: बस, ट्याक्सी, मोटरसाइकल लगायतका

सवारी साधनहरू एउटै डिजिटल प्लेटफर्ममार्फत् समन्वय र टिकेटिङ्ग हुन सक्ने गरी विभागले मोबाइल एप वा सफ्टवेयर तयार गर्नु पर्नेछ।

६. **विद्युतीय चलान र विद्युतीय टाईम कार्ड लागु गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) ट्राफिक जरिवाना (Traffic e-Challan), र सवारी नियम उल्लङ्घनमा जरिवाना, कर, दस्तुर, शुल्क भुक्तानीका लागि विद्युतीय चलान अनिवार्य गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विद्युतीय चलानमा चलान नम्बर (Digital ID), मिति र समय, सेवा र कारबाहीको विवरण, तिर्नुपर्ने रकम, भुक्तानीको अवस्था (Paid/Unpaid) समेत खुल्ने गरी Q.R. code वा Online Payment Link समेत राख्नु पर्नेछ।

(३) ट्राफिक नियम उल्लङ्घनमा ई-चलान काट्दा ऐन तथा नियमावलीको परिधिमा रही रातो बत्ती उल्लङ्घन, हेल्मेट नलगाएको, सिटबेल्ट नलगाएको, सवारी चलाउँदा मोबाइल प्रयोग, निषेधित स्थानमा पार्किङ्ग, कागजात (सवारी चालक अनुमतिपत्र, ब्लुबुक) नबोकेको, लेन उल्लङ्घन, ओभर स्पिड र ऐन, नियमको कुन दफा वा नियम उलङ्घन भएको हो र कुन कसुरमा चलान काटिएको हो सो कुरा स्पष्ट रूपमा खुल्ने गरी प्रणालीमा व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रणाली व्यवस्थापनका लागि TVRS प्रणाली, कर प्रणाली, र विभागको EDLVRs प्रणालीसँग अन्तरआवद्धता कायम गर्नु पर्नेछ।

(५) सडक दूरी, दुर्घटना जोखिम क्षेत्र, ट्राफिक चाप, भौगोलिक अवस्थाका आधारमा मुख्य राजमार्ग तथा सार्वजनिक सवारीको नियमित सञ्चालन हुने रुटहरूमा आवश्यकतानुसार चेकपोष्ट स्थापना गर्नु पर्नेछ।

(६) सार्वजनिक सवारी साधनलाई सञ्चालन हुने रुट अनुसार सवारी नम्बर, रुट विवरण, चेकपोष्टहरू, न्यूनतम यात्रा समय, जारी मिति विभाग, नेपाल प्रहरी वा सम्बन्धित निकायले टाइम कार्ड जारी गर्नु पर्नेछ।

(७) चालक वा सवारी सञ्चालकले प्रत्येक चेकपोष्टमा टाइम कार्ड प्रमाणीकरण गराउनु पर्नेछ।

(८) सार्वजनिक सवारीको गति नियन्त्रण, सुरक्षा र समय व्यवस्थापनका लागि प्रहरी चेकपोष्ट हुने सुरक्षा जाँच र टाइम कार्ड व्यवस्थापनका लागि अनलाईन प्रणालीको विकास गर्नु पर्नेछ।

(९) उपदफा (८) बमोजिमको प्रणालीमा सवारी चालक अनुमति पत्र (Driving License), ब्लुबुक (Vehicle Registration), बीमा (Insurance), प्रदूषण जाँच प्रमाणपत्र (Pollution Sticker), रुट परमिट (Route Permit), सवारीको अवस्था (ब्रेक, टायर आदि), ओभरलोड वा यात्री क्षमता भन्दा बढी यात्री, मद्यपान गरेर चलाएको छ कि छैन, सवारीको गति (Speed) तोकिए भन्दा कढी वा कम, सवारी साधनको चेकपोष्ट प्रवेश र निर्गमन समय स्वचालित रूपमा दर्ता तथा निगरानी गर्ने गरी प्रणाली व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।

(१०) विभाग र नेपाल प्रहरीको समन्वयमा चरणबद्ध रूपमा टाइम कार्ड प्रणालीलाई डिजिटल प्रणालीमा रूपान्तरण गरिनेछ।

(११) चेकपोष्टमा डिजिटल उपकरण, मोबाइल एप वा अन्य प्रविधिको माध्यमबाट सवारी साधनको समय दर्ता गरिनेछ।

(१२) सवारी साधनको नम्बर प्लेट, क्यूआर कोड वा अन्य पहिचान प्रणाली प्रयोग गरी समय अभिलेख राखिनेछ।

(१३) दफा १२ बमोजिमको अभिलेख केन्द्रीय डाटाबेसमा सुरक्षित राखिनेछ।

(१४) यस दफामा भएका व्यवस्था विपरितका कार्यहरू भएमा ऐन तथा नियमावलीमा व्यवस्था भए बमोजिमको सजाय हुनेछ।

परिच्छेद-४

सवारीमा सुरक्षा सामग्री व्यवस्थापन सम्बन्धी

७. अग्नि नियन्त्रक उपकरण राख्नुपर्ने : (१) हरेक सवारी साधनमा आगालागीबाट बच्न आफ्नो सवारीको सिट क्षमता अनुसारको अग्नि नियन्त्रक उपकरण (Dry Powder Extinguisher, CO2 Fire Extinguisher) को व्यवस्थापन गर्नु सम्बन्धित सवारी धनी वा व्यवस्थापकको दायित्व हुनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अग्नि नियन्त्रक उपकरणको प्रयोग गर्दा यात्रीको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर नपर्ने सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अग्नि नियन्त्रक उपकरणको व्यवस्था भए नभएको निरीक्षण गर्ने दायित्व कार्यालय, यातायात निरीक्षक तथा ट्राफिक प्रहरीको हुनेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको उपकरण राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय मान्याता प्राप्त गुणस्तर निर्धारण गर्ने अधिकार प्राप्त संस्था वा निकायद्वारा प्रमाणित भएको हुनु पर्नेछ।

८. साधनमा प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kit) राख्नु पर्ने : (१) आपतकालीन स्थितिमा तत्काल उपचार र सुरक्षा प्रदान गर्न हरेक सवारी साधनमा प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kit) को व्यवस्थापन सम्बन्धित सवारीधनी वा व्यवस्थापकले गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको किट मान्याता प्राप्त संस्था वा निकायले निर्धारण गरेको निर्देशिका अनुसारको हुनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको उपचार किटमा भएको सामग्रीको सुरक्षाका लागि प्रयोग योग्य समय (Expiry Date) र प्रयोगको अवस्थाको नियमित जाँच गर्ने, आवश्यक सामग्रीको पुनः पूर्ति गर्ने र किट राख्ने सहज स्थान तथा दुर्घटनाको कारणबाट सहजै ननासिने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।

(४) प्राथमिक उपचार किटको प्रयोग मार्फत् प्राथमिक उपचार प्रदान गर्न चालक र परिचालकलाई यसको प्रयोग सम्बन्धी न्यूनतम तालिम प्रदान गर्नु पर्नेछ। यस्तो तालिम कार्यक्रम विभागको नेतृत्वमा सवारी धनी वा व्यवसायीको सरोकारवालासँग समन्वय गरी प्रदान गर्नु पर्नेछ।

९. आपतकालीन सहायत (SOS) बटम जडान सम्बन्धमा : (१) सार्वजनिक सवारीमा खतरा, दुर्घटना, आक्रमण, स्वास्थ्य समस्या वा कुनै आपत आईपरेमा विभागको केन्द्रीय प्रणालीमा लोकेशन सहितको चेतवनीमूलक सूचना (Alarming Call) जाने गरी प्रत्येक सार्वजनिक सवारीमा आपतकालीन सहायत (SOS) बटम जडान गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रणाली जडान गर्ने दायित्व सम्बन्धित सवारी धनीको हुनेछ ।

परिच्छेद-४

आचरण तथा व्यवहार सम्बन्धमा

१०. आचारसंहिता पालना गर्नु पर्ने : (१) सार्वजनिक सवारीमा सवारी चालक र परिचालकले देहायका आचार संहिता पालना गर्नु पर्नेछ:-

- (क) सवारी चालक तथा परिचालकले छोटो र लामो दूरीका यातायात सेवामा अनिवार्य टिकट प्रदान गर्नु पर्नेछ,
- (ख) शिष्ट भाषामा कुराकानी गर्ने तथा महिला मैत्री वातावरण कायम गर्ने,
- (ग) महिला, ज्येष्ठ नागरीक तथा शारिरिक अपाङ्गता भएकाहरुलाई आरक्षित सिटको व्यवस्था गर्ने,
- (घ) सवारीको रुटमा महिला, ज्येष्ठ नागरीक, अपाङ्गता भएको वा बिरामी देखेमा सवारी रोकौ प्राथमिकताका साथ यात्रा गराउने,
- (ङ) बालबालिकालाई परिचालकमा नराख्ने,
- (च) नियमावलीको अनुसूची-५६ बमोजिमको यात्री टिकट ढाँचामा मात्र टिकट वितरण गर्ने,
- (छ) ऐनको दफा १०४ मा व्यवस्था भए बमोजिम २५० किलो मिटर भन्दा लामो बाटोमा यातायात सेवा सञ्चालन गर्ने यात्रीबाहक सार्वजनिक सवारीमा कम्तिमा दुई जना चालक अनिवार्य व्यवस्था गर्ने,
- (ज) नियमावलीको अनुसूची-५८ बमोजिम यात्री सूची तयार गर्ने,
- (झ) चाडपर्वमा हुने अत्यधिक यात्रीको चापमा अनिद्रामा सवारी चलाउनुपर्ने अवस्थालाई नियन्त्रण गर्ने,
- (ञ) यात्री सूची तयार गर्दा हरेक यात्राको लागि चार (४) प्रति तयार गरी प्रथम प्रति कार्यालयमा, दोस्रो प्रति नजिकको प्रहरी चेकपोष्ट, तेस्रो र चौथो प्रति परिचालकले राखी यात्रामा थप घट हुने सुची तयार गर्दै जाने र सो थपघट भएको सूची बाटोमा पर्ने प्रहरी चेकपोष्ट र यात्राको अन्तिम गन्तव्यमा रहेको प्रहरी चेकपोष्टमा बुझाउने,
- (ट) सार्वजनिक सवारीमा कुनै किसिमको हिंसा, अपमान वा यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्न वा त्यस्तो गर्न सहयोग वा दुरुत्साहन नगर्ने,

- (ठ) सिट क्षमता भन्दा बढी यात्री नराख्ने,
- (ड) यात्रीहरूका झिटी-गुण्टा कुनै कारणले सवारी साधन छुटेमा अविलम्ब यस्ता झिटी-गुण्टा नजिकको यातायात काउण्टर वा प्रहरी चौकीमा बुझाउनु पर्नेछ र यस्ता कार्यालयहरूले पनि प्राथमिकताका साथ सम्बन्धित व्यक्तिलाई बुझाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ,
- (ढ) जथाभावी सवारी रोक्ने, यात्री चढाउने र ओराल्ने कार्य नगर्ने, तोकिएको यात्री प्रतीक्षालय र स्टपमा मात्र रोक्ने,
- (ण) सवारी साधनमा यात्रीको झिटी-गुण्टा बाहेक मालवाहक सवारीले बोक्नुपर्ने मालसामान भाडा लिई नबोक्ने,
- (त) सवारी साधन भित्र सवारी चालक, परिचालक र यात्रीले धुम्रपान, मादक पदार्थ तथा लागू पदार्थ प्रयोग वा सेवन गर्न नपाउने,
- (थ) सवारी साधनमा विवेदकारी उध्वरण (Quotation) लेख्न पाईने छैन,
- (द) सवारी साधन चलाउँदा चालकले मोबाईल फोनको प्रयोग गर्न र यात्रीसँग अनावश्यक कुराकानी गर्न पाईने छैन,
- (ध) सवारी साधनहरूले सम्बन्धित निकायबाट तोकिए बमोजिमको भाडा लिने र भाडादरको सूची यात्रीले देख्ने ठाउँमा टाँस्ने वा राख्ने।
- (२) सार्वजनिक सवारीमा सवारी यात्रिले देहायका आचार संहिता पालना गर्नु पर्नेछ:-
- (क) यात्रीले चालक र परिचालकलाई निर्धारित रुट बाहिर सवारी सञ्चालन गर्न दबाव दिने कार्य नगर्ने,
- (ख) यात्रीहरूले सार्वजनिक यातायात सेवामा यात्रा गर्दा अनिवार्य रूपमा टिकट लिई यात्रा गर्नु पर्नेछ,
- (ग) सवारीमा यात्रा गर्दा अन्य यात्री र चालक दललाई असर गर्ने गरी अवाञ्छित गतिविधि गर्न नहुने,
- (घ) यात्रीले साथी तथा अन्य यात्रीसँग कुराकानी गर्दा अरुलाई असर हुने गरी कुराकानी र होहल्ला गर्न नहुने,
- (ङ) यात्रा गर्दा जथाभावी फोहोर नफाल्ने र सवारीमा भएको डस्टविनमा कुहिने र नकुहिने फोहोर छुट्याएर मात्र फाल्ने,
- (च) चालकलाई दिग्भ्रमित बनाउने गरी कुनै किसिमको अनर्गल व्यवहार नगर्ने,
- (छ) महिला आरक्षण सिटमा बृद्ध महिला र अशक्त महिला, गर्भवती महिलालाई प्राथमिकता दिने,
- (ज) चालक र परिचालकको पेशागत मर्यादा र ईज्जतमा आँच पुग्ने कुनै किसिमको गाली गलौज गर्न नहुने।
- (३) यस दफा बमोजिमको आचारसंहिता पालना गर्ने, गराउने दायित्व विभाग, कार्यालय, व्यवसायी, चालक, परिचालक र यात्री सबैको हुनेछ र आचारसंहिता पालना भएको नभएको

निरीक्षण गर्ने जिम्मेवारी संघीय क्षेत्राधिकार भएको रूटमा यातायात व्यवस्था विभागको र प्रदेशको क्षेत्राधिकार भएको रूटमा सम्बन्धित प्रदेश मातहतका कार्यालयको हुनेछ।

११. पोशाक लगाउनु पर्ने : (१) सवारी चालक तथा परिचालकले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको क्षेत्राधिकारमा पर्ने रूटमा सवारी सञ्चालन गर्दा तत्तत् निकायको प्रचलित कानूनमा तोकिएबमोजिमको स्पष्ट पहिचान हुने पोशाक अनिवार्य लगाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेख भए अनुसारको पोशाक, चालक तथा परिचालकको श्रमलाई सम्मान गर्नु हरेक नागरिकको दायित्व हुनेछ।

(३) उपदफा (१) मा उल्लेखित भए अनुसारको पोशाक लगाई कार्य जिम्मेवारीमा रहेका सवारी चालक, परिचालक लगायतलाई दुर्व्यवहार गरेको प्रमाणित भएमा ऐन, नियमावली र प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ।

(४) सवारी चालक र परिचालकले तोकिए बमोजिमको पोशाक लगाए नलगाएको जाँच यातायात निरीक्षक वा फिल्डमा खटिएको ट्राफिक प्रहरीले गर्नु पर्नेछ।

१२. मर्यादित व्यवहार गर्नुपर्ने : (१) सवारी चालक तथा परिचालकले यात्री तथा अन्य सेवाग्राहीहरूलाई सभ्य तथा मर्यादित व्यवहार गर्नु पर्नेछ।

(२) सेवाग्राही तथा यात्रीले सवारी चालक तथा परिचालकलाई सभ्य तथा मर्यादित व्यवहार गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) को व्यवस्था विपरित प्रतिकूल व्यवहार गरेको प्रमाणित भएमा ऐन, नियम वा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ।

१३. सार्वजनिक सवारी साधनमा स्वस्थ र सरसफाई कायम गर्नुपर्ने : सवारी धनी वा व्यवसायीले सार्वजनिक सवारीमा स्वस्थ र सरसफाई कायम गर्न देहाय बमोजिमको कार्य गर्नु पर्नेछ:-

- (क) सार्वजनिक सवारीको भित्री र बाहिरी भागमा सफा राख्नुपर्ने, सार्वजनिक सवारीको सिट खोल, भुईँ, सिसा, पर्दा, सिलिड अनिवार्य रूपमा सफा राख्नु पर्ने,
- (ख) सार्वजनिक सवारी साधन भित्र धुम्रपान, लागु पदार्थ सेवन, मद्यपान पुर्णरूपमा निषेध गर्नु पर्ने,
- (ग) सार्वजनिक सवारी साधनमा ध्वनि प्रदुषण हुने गरी ठुलो आवाजमा सङ्गित तथा प्रेसर हर्न बजाउन नपाईने,
- (घ) जनस्वास्थ्यका विषयका प्रवर्द्धनात्मक सूचना टाँस गर्नुपर्ने,
- (ङ) लामो तथा मध्यम दुरीका सवारीले सरसफाईयुक्त शौचालय भएको ठाउँमा मात्र रोक्नु पर्ने,
- (च) सवारी चालक तथा परिचालकको कम्तिमा छ महिनामा एकपटक स्वास्थ्य परीक्षण गर्नु पर्ने,
- (छ) चालु अवस्थामा रहेको सवारीमा सङ्कलन भएको फोहोर तोकिएको स्थानमा मात्र बिसर्जन गर्नु पर्ने,

- (ज) सवारी साधनबाट यात्राको क्रममा झ्याल बाहिर जथाभावी फोहोर नफाल्ने, सवारीमा रहेको डस्टविनमा मात्र फोहोर फाल्ने,
- (झ) साधारण चोटपटक लागेमा यात्रुले प्राथमिक उपचारको लागि सवारी चालक र व्यवस्थापकलाई सम्पर्क गर्ने,
- (ञ) गाडी पुर्ण रूपमा नरोकिए सम्म यात्री नओराल्ने,
- (ट) प्रत्येक सवारीमा कुहिने र नकुहिने फोहोरमैला राख्ने दुई वटा छुट्टाछुट्टै डस्टविनको अनिवार्य व्यवस्था गर्ने र तोकिएको ठाउँमा मात्र उक्त डस्टविनको फोहोर विसर्जन गर्ने,
- (ठ) शौचालय नभएका स्थानहरूमा दिसा/पिसाव गर्न निरुत्साहन गर्ने,
- (ड) यात्रीले आफ्नो सरसमानको ख्याल र सुरक्षा गर्ने जस्ता जानकारी र सन्देश मुलक सूचना सवारी चालक र व्यवस्थापकले जारी गर्नु पर्नेछ।

१४. **निजी सवारी चालकले आचारसंहिता पालना गर्नुपर्ने** : (१) ऐन तथा नियमावलीमा तोकिएको अतिरिक्त निजी सवारी चालकले देहाय बमोजिमको आचारसंहिता पालना गर्नु पर्नेछ:-

- (क) उच्च बाहन शक्ति (Horse Power) चालकहरूले सडक प्रयोगकर्ता, पैदल यात्री र समाजलाई आतङ्कित हुने ठूलो आवाज र तीव्र गतिमा सवारी नचलाउने,
- (ख) सवारी चलाउँदा सम्बन्धित वर्गको मान्य सवारी चालक अनुमतिपत्र लिएर मात्र यात्रा गर्ने र सवारी दर्ता प्रमाणपत्र (ब्लुबुक), बीमा कागजात (कम्तिमा तेस्रो पक्ष बिमा) तथा सवारी जाँचपास प्रमाणपत्र साथमा नै राख्नु पर्दछ,
- (ग) मोटर साईकल, स्कुटर र मोपेड प्रयोगकर्ताले हेलमेट अनिवार्य लगाउने,
- (घ) विभाग वा ट्राफिक प्रहरीले तोकेको गतिको सीमा पालना गर्ने,
- (ङ) चार पाङ्ग्रे सवारीमा सिट बेल्टको अनिवार्य प्रयोग गर्ने,
- (च) ट्राफिक सङ्केत र लेन अनुशासनको अनिवार्य पालना गर्ने,
- (छ) सवारी चालकले सवारी चलाउदा मोवाईल तथा अन्य ध्यान विचलित गर्ने उपकरण वा सामग्रीको प्रयोग नगर्ने,
- (ज) ट्राफिक सङ्केत र प्रहरीको निर्देशन पालन अनिवार्य गर्ने
- (झ) आफ्नो वा अरुको जोसुकै को कारणले दुर्घटना भएको भए तापनि भाग्ने प्रयास गर्न नहुने, घाईतेलाई अस्पतालसम्म पुऱ्याउने,
- (ञ) पर्यावरणप्रति जिम्मेवार भई धुवाँ फाल्ने, ध्वनि प्रदूषण गर्ने खालका सवारी प्रयोग नगर्ने, नियमित चेक जाँच गराई मर्मत सम्भार गर्ने,
- (ट) मन्त्रालय, विभाग, प्रदेश मातहतका यातायात कार्यालयबाट यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी जारी हुने सूचना र तोकिएका अन्य आचार संहिताहरू पालना गर्ने।

(२) उपदफा (१) मा व्यवस्था भएको आचारसंहिताको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको अनिवार्य दायित्व हुनेछ। उल्लेखित आचारसंहिता विपरित कुनै कार्य भएमा ऐन र नियमावलीमा तोकिएबमोजिम कारवाही हुनेछ।

परच्छेद-५

सहयोग, सहकार्य तथा समन्वय सम्बन्धमा

१५. समन्वय गर्नु पर्ने : (१) यो निर्देशिका कार्यान्वयनको लागि विभागले सवारी धनी, निजी क्षेत्र तथा सम्बन्धित अन्य निकायहरूसँग सहकार्य गर्नु, गराउनु पर्नेछ।

(२) निर्देशिकामा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनमा उत्पन्न हुनसक्ने जटिलता तथा कठिनाईहरू सम्बोधन र व्यवस्थापन गर्नु विभाग र सम्बन्धित संस्थाको दायित्व हुनेछ।

(३) यस दफा बमोजिम यो निर्देशिका कार्यान्वयनका लागि अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समन्वय गर्न देहाय बमोजिमको समिति रहनेछ:-

- | | | |
|-----|---|-------------|
| (क) | निर्देशक, सवारी अनुगमन, निर्देशिका तर्जुमा र सवारी चालक व्यवस्थापन शाखा | -संयोजक |
| (ख) | प्रतिनिधि, ट्रफिक प्रहरी, यातायात व्यवस्था विभागको युनिट | -सदस्य |
| (ग) | प्रतिनिधि, यातायात व्यवसायी महासंघ | -सदस्य |
| (घ) | कानून अधिकृत, यातायात व्यवस्था विभाग | -सदस्य |
| (ङ) | शाखा अधिकृत, यातायात व्यवस्था विभाग | -सदस्य-सचिव |
| (४) | उपदफा (३) बमोजिमको समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:- | |

- | | |
|-----|---|
| (क) | यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनका लागि सवारी धनी, यातायात व्यवसायसँग सम्बन्धित संघसंस्था, यातायात मजदुर सङ्गठन र सरोकारवाला निकायसँग बैठक, छलफल मार्फत समन्वय र सजीकरण गर्ने, |
| (ख) | प्रत्येक महिनाको दुई पटक स्थलगत रूपमा टिकट काउन्टर, सवारीको रुट र सवारीको निरीक्षण र अनुगमन गर्ने, |
| (ग) | अनुगमन तथा निरीक्षणका लागि अन्तरसम्बन्धित निकाय र सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गर्ने, |
| (घ) | यस निर्देशिका कार्यान्वयनको सन्दर्भमा मन्त्रालय र महानिर्देशकज्यूबाट भएको निर्देशन पालना गर्ने, गराउने, |
| (ङ) | यस निर्देशिका बमोजिम यातायात सेवालार्ई व्यवस्थित र सुरक्षित बनाउन मन्त्रालयलार्ई राय तथा परामर्श उपलब्ध गराउने, |
| (च) | यस निर्देशिका बमोजिम सवारीलार्ई व्यवस्थित, सुरक्षित र प्रविधिमैत्री रूपमा सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्थापक, सवारी धनी, चालक र परिचालकलार्ई पुरस्कृत गर्न विभागलार्ई सिफारिस गर्ने, |

- (छ) यस निर्देशिका कार्यान्वयनको क्रममा ट्राफिक प्रहरी, सवारी धनी र चालक तथा परिचालकबाट भएको काम कारवाही र निर्णय उपर गुनासो सुन्ने,
- (ज) नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने,
- (झ) चालक, परिचालक र टिकट काउन्टर सञ्चालक लगायतका यातायात मजदुर र व्यवसायीलाई यस निर्देशिकामा भएको व्यवस्था पालना सम्बन्धी तालिम र प्रशिक्षण दिने,
- (ञ) यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनको अवस्था अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी महानिर्देशक समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्ने।
- (५) समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ।
- (६) समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य प्रक्रिया समिति आफैले तोक्न सक्नेछ।

परिच्छेद-६

विविध

- १६. परिमार्जन वा संशोधन गर्न सक्ने : यस निर्देशिकालाई समयानुकूल र समसामयिक बनाउन विभागले आवश्यकतानुसार संशोधन वा परिमार्जन गर्न सक्नेछ।
- १७. निर्देशिकाको व्याख्या : यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनमा कुनै द्विविधा भएमा व्याख्या गर्ने अधिकार विभागलाई हुनेछ।
- १८. खारेजी र बचाउ: (१) विभागबाट स्वीकृत भएको यातायात व्यवस्थापन कार्यविधि निर्देशिका, २०६० को दफा ११ मा भएको थप संशोधन र सार्वजनिक यातायात आचार संहिता, २०६७ खारेज गरिएको छ।
(२) यस अघि यस निर्देशिका बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै निर्देशिका बमोजिम भएको मानिनेछ।

अनुसूची

(दफा ५ को उपदफा (६) सँग सम्बन्धित)

